

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

Założenia aktualizowanej Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, z perspektywą do 2035 roku

Spis treści

1. Uwarunkowania i przesłanki prac nad aktualizacją Strategii	2
2. Założenia struktury dokumentu i horyzont czasowy.....	4
3. Główne wyzwania i wnioski z prac diagnostycznych	6
4. Założenia zaktualizowanego paradygmatu: wizji, misji, modelu rozwoju, celów i zasad horyzontalnych.....	11
5. Założenia zaktualizowanego terytorialnego wymiaru Strategii.....	20
6. Założenia systemu realizacji.....	22
Załącznik 1. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa wielkopolskiego	23

27 października 2025 roku Sejmik Województwa Wielkopolskiego określił Uchwałą nr XVIII/429/25 zasady, tryb i harmonogram aktualizacji Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, z perspektywą do 2035 roku. Zgodnie z przyjętym harmonogramem, do końca II kwartału 2026 roku powinny zostać opracowane Założenia Strategii.

Prezentowane „Założenia aktualizowanej Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, z perspektywą do 2035 roku” realizują postanowienia wskazane w Uchwale.

Celem niniejszego dokumentu jest przedstawienie sposobu, w jakim zostanie podjęta aktualizacja Strategii oraz jakim nowym wyzwaniom musi sprostać Samorząd Województwa Wielkopolskiego. Do Założeń dołączono Diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

WIELKOPOLSKA

1. UWARUNKOWANIA I PRZESŁANKI PRAC NAD AKTUALIZACJĄ STRATEGII

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku została przyjęta Uchwałą Nr XVI/287/20 przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 27 stycznia 2020 r. Konieczność aktualizacji strategii rozwoju województwa to konsekwencja m.in. trwających prac nad ŚSRK i KSRR. Ich zakończenie planowane jest w 2026 roku. Zgodnie z art. 11 ust 1aa i 1b ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, strategia rozwoju województwa musi być spójna ze średniookresową strategią rozwoju kraju (ŚSRK) i krajową strategią rozwoju regionalnego (KSRR), a okres obowiązywania strategii rozwoju województwa nie może wykraczać poza okres objęty średniookresową strategią rozwoju kraju. Strategia rozwoju województwa powinna być nie tylko spójna ze średniookresową strategią rozwoju kraju i krajową strategią rozwoju regionalnego, ale także uwzględniać m.in. model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, obszary strategicznej interwencji określone w ŚSRK, wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych, przygotowanych na potrzeby tych strategii.

Obok względów prawnych, istnieją także przesłanki kontekstowe. Wielkopolska stoi przed nowymi wyzwaniami, które wymagają wzmocnienia odporności na szoki i kryzysy gospodarcze oraz budowania odporności o charakterze obronnym oraz militarnym. Wyzwaniem o charakterze cywilizacyjnym jest także, przyspieszająca w ostatnich latach, transformacja cyfrowa i technologiczna. Nie można również pomijać istotnej podatności Regionu na zmiany klimatyczne i zagrożenia środowiskowe (w tym coraz częstsze zjawiska ekstremalne – powodzie błyskawiczne, susze i fale upałów, silne wiatry). Jak pokazują doświadczenia ostatnich lat, Region funkcjonuje w warunkach narastającej niepewności, obejmującej równocześnie kryzysy gospodarcze, skutki zmian klimatu, niekorzystne przemiany demograficzne, zmiany cywilizacyjne oraz nasilające się napięcia geopolityczne. Wyzwaniem jest również gotowość do funkcjonowania w warunkach podwyższonego ryzyka utraty bezpieczeństwa, w tym zagrożeń o charakterze hybrydowym i militarnym. W takich uwarunkowaniach kluczowe znaczenie ma zdolność Regionu do utrzymania ciągłości świadczenia usług publicznych, funkcjonowania infrastruktury krytycznej, zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, zasobowego oraz gotowości cywilnej.

Kwestie te są mocno akcentowane w toczącej się dyskusji nad nowym okresem programowania UE na lata 2028-2034. W centrum unijnych priorytetów znalazły się konkurencyjność, odporność i efektywność. Odporność terytorialna staje się jednym z kluczowych czynników a jednocześnie celem stabilnego rozwoju UE w warunkach narastającej niepewności geopolitycznej i rosnącej częstotliwości zjawisk kryzysowych. Równolegle na poziomie krajowym trwają prace nad przygotowaniem Planu Partnerstwa Krajowego i Regionalnego (PPKR), który zastąpi Umowę Partnerstwa. Część PPKR programująca środki na poziomie regionalnym (tzw. „rozdziały regionalne”) oraz działania wspierające realizację celów polityki regionalnej zostaną przygotowane w oparciu o KSRR oraz wynikający z niej plan wdrażania. Nowe założenia unijne wprowadzają obowiązek terytorialnego profilowania alokacji w PPKR.

Poniżej opisano w sposób syntetyczny cele dokumentów wyższego rzędu, które wpływają na treść aktualizowanej SRWW.

■ Koncepcja Rozwoju Kraju 2050

KRK 2050 stanowi podstawę analityczną dla polityk średniookresowych, w tym polityki regionalnej i miejskiej czy strategii sektorowych. Została przyjęta przez Radę Ministrów 25 lipca 2025 r. KRK 2050 pełni funkcję

strategicznej bazy diagnostycznej i wskazuje kierunki działań w długim horyzoncie czasowym, dla operacjonalizacji wyzwań w dokumentach strategicznych.

Określono wizję Polski do 2050 jako nowoczesne, odporne, zielone i solidarne państwo zapewniające wysoką jakość życia mieszkańcom. Przyszłość kraju będzie w dużej mierze zależna od zdolności adaptacyjnych wobec procesów globalnych, w tym zmian klimatycznych, napięć geopolitycznych, rewolucji technologicznej oraz transformacji społecznych. W odpowiedzi na te wyzwania dokument wyróżnia cztery główne obszary transformacji:

- transformacja społeczna – sprzyjająca wszystkim grupom społecznym i przeciwdziałająca pogłębianiu nierówności;
- nowoczesna gospodarka – innowacyjna, konkurencyjna i respektująca ograniczenia zasobów przyrodniczych i klimat;
- odporne państwo – skuteczne, przewidujące, z silną pozycją w Europie i na świecie;
- zrównoważona przestrzeń – zapewniająca wysoką jakość życia w różnych typach terytoriów i równowagę między potrzebami ludzi a środowiskiem.

■ Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

ŚSRK pn. Strategia Rozwoju Polski do 2035 jest kluczowym dokumentem strategicznym na poziomie krajowym. Wizja rozwoju Polski została określona w KRK 2050, natomiast ŚSRK zawiera operacjonalizację tej wizji w horyzoncie do 2035 roku. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Jest także istotnym punktem odniesienia dla strategii niższego rzędu: ponadregionalnych, regionalnych i sektorowych.

W projekcie Strategii określa się trzy główne cele dla polityki rozwoju państwa w najbliższej dekadzie:

- cel demograficzny: Łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich
- cel gospodarczy: Tworzenie warunków dla konkurencyjnej i sprawiedliwej gospodarki, z poszanowaniem dla środowiska przyrodniczego i klimatu
- cel bezpieczeństwa: Wzmocnienie bezpieczeństwa, odporności i sprawności państwa¹.

Strategia wskazuje także jeden cel horyzontalny: Zrównoważony rozwój terytorialny oparty na policentrycznej sieci osadniczej. Wyznaczono sieć około 80 miast – metropolii, ośrodków regionalnych oraz subregionalnych – które wraz ze swoimi obszarami funkcjonalnymi mają zapewnić dostęp do określonego standardu usług publicznych i dobrą jakość życia mieszkańcom całego kraju. Osią spinającą policentryczność będzie spójna, rozbudowana sieć publicznego transportu zbiorowego. Stanie się to przez intensywny rozwój sieci kolejowej i sieci połączeń autobusowych. Ponadto wyznaczono Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), tj. obszary, do których zostanie skierowana szczególna interwencja państwa w związku z występującymi tam barierami lub potencjałami rozwojowymi. Określono także system korytarzy ekologicznych oraz pasma rozwojowe, których potencjał wynika z przebiegu i lokalizacji infrastruktury energetycznej. Elementy te, wraz z siecią osadniczą i

¹ Rozumie się przez to stworzenie nowoczesnego systemu ochrony ludności i obrony cywilnej, obejmującego system reagowania, system komunikacji, budowę infrastruktury ochronnej oraz edukację. Zostaną także podjęte działania na rzecz zabezpieczenia infrastruktury krytycznej, zwiększenia poziomu cyberbezpieczeństwa oraz utrzymania bezpieczeństwa żywnościowego kraju.

transportową, tworzą w ŚSRK modelową strukturę funkcjonalno-przestrzenną kraju. Przyjęcie przez rząd ŚSRK 2035 planowane jest na koniec roku 2026.

■ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

KSRR określa zasady, cele i instrumenty realizacji polityki regionalnej w stosunku do całego terytorium Polski, poszczególnych regionów i obszarów strategicznej interwencji, w horyzoncie czasowym do 2035 roku, z uwzględnieniem zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych dla Polski oraz zmian w sposobie prowadzenia polityk Unii Europejskiej. Ponadto KSRR określa ramy realizacji, wskazując strategiczne kierunki działań do podjęcia, przypisując poszczególnym podmiotom odpowiedzialność instytucjonalną oraz określając środki i źródła finansowe przeznaczone na ich realizację.

W ramach toczących się prac nad KSRR 2035, w „Założeniach nowej polityki regionalnej i krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035” zaproponowano cztery cele strategiczne nowej polityki regionalnej:

- Cel strategiczny 1. Wzmacnianie konkurencyjności terytorialnej poprzez rozwój gospodarki opartej na wiedzy, technologiach i wysokiej produktywności, a także zwiększanie atrakcyjności regionów jako miejsc tworzenia nowoczesnych i zaawansowanych działalności gospodarczych;
- Cel strategiczny 2. Zmniejszanie nieakceptowalnych społecznie różnicowań w zakresie dostępu do dobrej jakości miejsc pracy oraz podstawowych dóbr i usług;
- Cel strategiczny 3. Wzmacnianie odporności terytorialnej na różnego typu szoki i zagrożenia: klimatyczne, energetyczne, związane z bezpieczeństwem żywnościowym oraz obronnością;
- Cel strategiczny 4. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem terytorialnym.

W wymiarze przestrzennym wskazuje się na policentryczny kształt sieci osadniczej jako potencjał dla zrównoważonego rozwoju kraju. Oprócz wspierania działań rozwojowych we wszystkich regionach (w zależności od ich sytuacji rozwojowej i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego na rzecz realizacji celów związanych z konkurencyjnością, spójnością i odpornością), KSRR będzie koncentrować zasoby finansowe i organizacyjne w układzie regionalnym (z preferencjami dla regionów najmniej zamożnych) oraz funkcjonalnym (obszary wzdłuż granic Polski, obszary graniczące z Ukrainą, Rosją i Białorusią, zmarginalizowane obszary wiejskie, miejskie, restrukturyzacji przemysłu, w tym w szczególności zależne od kopalnych źródeł energii), wskazując na ograniczoną liczbę celów, oczekiwanych rezultatów strategicznych oraz działań koncentrujących się w określonych terytoriach, które uzyskają status obszarów strategicznej interwencji państwa (OSI). Przyjęcie przez rząd KSRR 2035 planowane jest na koniec roku 2026.

2. ZAŁOŻENIA STRUKTURY DOKUMENTU I HORYZONT CZASOWY

Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa Strategia rozwoju województwa powinna zawierać wnioski z diagnozy oraz określać w szczególności:

- 1) cele strategiczne w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym;
- 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
- 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
- 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa;
- 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie;
- 6) obszary strategicznej interwencji, o których mowa w ŚSRK, wraz z zakresem planowanych działań;

- 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla województwa, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
- 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
- 9) ramy finansowe i źródła finansowania.

Struktura aktualnej SRWW odpowiada strukturze dokumentu wskazanego ww. ustawie. Biorąc pod uwagę uwarunkowania aktualizacji Strategii opisane w rozdziale 1, struktura obowiązującego dokumentu nie będzie podlegała gruntownym zmianom. Będzie miała ona raczej charakter dostosowawczy. Każdy rozdział obowiązującej Strategii podlega ocenie aktualności i tam, gdzie jest to konieczne, nastąpi korekta zapisów lub ich uzupełnienie. Poniżej przedstawiono zakres aktualizacji struktury SRWW:

Lp.	Element struktury SRWW 2030	Zakres aktualizacji SRWW 2035
1	Założenia opracowania dokumentu: uwarunkowania prawne i programowe, zakres podmiotowy i przedmiotowy	Aktualizacja podstaw prawnych i programowych.
2	Stan i wyzwania rozwoju Wielkopolski: diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej, silne i słabe strony województwa, szanse i zagrożenia w jego otoczeniu, wyzwania rozwojowe, trendy i scenariusze rozwoju	Aktualizacja danych, uzupełnienie o wskaźniki dot. wyzwań w zakresie odporności i gotowości cywilnej, zagospodarowania przestrzeni, aktualizacja SWOT, opisanie nowych trendów i scenariuszy rozwojowych; pełna diagnoza jako osobny dokument (załącznik do Strategii).
3	Paradygmat rozwoju Wielkopolski: wizja, misja, model rozwoju	Aktualizacja wizji i uzupełnienie w zakresie odporności, bezpieczeństwa i gotowości cywilnej; ewentualne uzupełnienie misji; aktualizacja modelu rozwoju.
4	Cele rozwojowe Wielkopolski: zasady horyzontalne, cele strategiczne, cele operacyjne	Wprowadzenie nowej zasady horyzontalnej w zakresie odporności i aktualizacja pozostałych; wprowadzenie nowego celu operacyjnego 4.3. w zakresie bezpieczeństwa i gotowości cywilnej w celu strategicznym 4 oraz aktualizacja pozostałych celów operacyjnych i ewentualne – tam gdzie to niezbędne - uzupełnienie kluczowych kierunków interwencji w zakresie odporności.
5	Terytorialny wymiar Strategii: podstawowa struktura funkcjonalna, obszary strategicznej interwencji	Wprowadzenie modelu wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w woj.; aktualizacja OSI krajowych i regionalnych wraz z zakresem planowanych działań.
6	Oczekiwania względem polityk zewnętrznych; System realizacji Strategii: Instrumenty programowe Instrumenty instytucjonalne Instrumenty finansowe;	Aktualizacja zapisów i dostosowanie oczekiwań względem polityk zew. zgodnie z wynikami diagnozy i konsultacji; aktualizacja i uzupełnienie oczekiwanych rezultatów planowanych działań o wymiar przestrzenny oraz wskaźniki ich osiągnięcia; aktualizacja wytycznych do sporządzania dokumentów wykonawczych.
7	Ocena ex-ante projektu Strategii; Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii; Uspołecznienie procesu przygotowania projektu Strategii: konsultacje społ.	Aktualizacja zapisów i dostosowanie rozdz. dot. oceny ex-ante (z uwzględnieniem wyników przeprowadzonej ewaluacji ex-ante), prognozy oddziaływania na środowisko i konsultacji społecznych, zgodnie z wynikami analiz/przebiegu procesów.

Pełna diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa będzie stanowiła osobny dokument. W Strategii zostaną przedstawione przede wszystkim wnioski z diagnozy, podsumowanie kluczowych potencjałów i wyzwań rozwojowych. Wnioski z części diagnostycznej będą wpływały na aktualizację celów, a także postulatów względem oczekiwań polityk zewnętrznych, w szczególności krajowych. Część diagnostyczna kończy się analizą SWOT, pozwalającą na uporządkowanie przedstawionych w diagnozie wyników/wniosków oraz prezentacją aktualnych trendów mających wpływ na rozwój regionu i scenariuszy rozwojowych.

Zaktualizowana Strategia obejmować będzie horyzont czasowy do 2035 roku. Z jednej strony wynika to z wymogów ustawowych w zakresie dostosowania dokumentu regionalnego do ŚSRK, z drugiej wpływ na to ma planowana kolejna perspektywa unijna na lata 2028-2034. Nie wyklucza się możliwości spojrzenia w dalszą przyszłość, poza 2035 rok, szczególnie w odniesieniu do analizy przyszłych uwarunkowań oraz formułowania wariantów rozwoju, czy w odniesieniu do aspektów przestrzennych.

Zgodnie z Uchwałą nr XVIII/429/25 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, w pracach nad aktualizacją Strategii będą uczestniczyć Radni Sejmiku Województwa Wielkopolskiego a także partnerzy wymienieni w art. 12 ustawy o samorządzie województwa, tj.: przedstawiciele jednostek lokalnego samorządu terytorialnego z obszaru województwa, w tym organy stanowiące oraz wykonawcze JST, samorządu gospodarczego i zawodowego, administracji rządowej, przedstawiciele innych województw, organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, przedstawiciele szkół wyższych i jednostek naukowo-badawczych. Do prac nad projektem SRWW zostaną włączone także inne podmioty działające w strukturach Samorządu Województwa jak Sejmik Młodzieżowy Województwa Wielkopolskiego oraz podmioty doradczo-opiniujące, m.in. Wielkopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego, Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Poznaniu, Wielkopolska Rada Trzydziestu. Ponadto zgodnie z art. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju konieczne jest poddanie projektu Strategii rozwoju konsultacjom społecznym z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego. Ustawa precyzuje także sposób ogłoszenia informacji o konsultacjach oraz terminy zgłaszania i rozpatrywania uwag. Zgodnie z ustawą o Wojewódzkich Zespołach Koordynacji ds. polityki umiejętności, projekt Strategii podlega również opiniowaniu przez przedmiotowy organ.

Przed przyjęciem zaktualizowanej Strategii należy przygotować projekcję oczekiwanych skutków jej realizacji – Zarząd Województwa przeprowadza uprzednią ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii. Zostanie przeprowadzona ewaluacja ex-ante w trybie zleconym. Dodatkowe wymogi formalno-prawne wynikają z ustawy z 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenie oddziaływania na środowisko. Zgodnie art. 46 tej ustawy, przy sporządzaniu Strategii wymagane jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, której elementem jest opracowanie Prognozy oddziaływania na środowisko Strategii.

3. GŁÓWNE WYZWANIA I WNIOSKI Z PRAC DIAGNOSTYCZNYCH

Szeroki zakres tematyczny przeprowadzonych analiz w Diagnozie sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej województwa wielkopolskiego w okresie 2014–2024 pozwolił na zobrazowanie dynamiki zmian, dostarczenie bieżących informacji i wskazanie obecnych trendów rozwojowych Wielkopolski. Pełna Diagnoza, zakończona podsumowaniem obejmującym wnioski z analizy poszczególnych bloków tematycznych oraz wnioski przekrojowe odnoszące się do zjawisk skorelowanych ze sobą, stanowi załącznik do Założeń. W rozdziale zostały wyróżnione zjawiska o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionu, ujęte w sposób syntetyczny:

Kapitał ludzki i procesy demograficzne

- Wielkopolska zmagą się z wyraźnym regresem demograficznym. Zgodnie z założeniami długookresowej prognozy GUS do 2060 roku w Wielkopolsce będzie występować ubytek populacji, co oznacza

zwiększenie obciążenia systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej oraz zmniejszającą się liczbę osób w wieku produkcyjnym, co w przyszłości będzie miało negatywne konsekwencje dla rynku pracy.

- Wielkopolska staje się regionem, w którym co czwarty mieszkaniec to senior. Przy zmniejszającej się liczbie dzieci przekształceń będzie wymagał sektor edukacji i sektor usług dla osób starszych. Ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego niekorzystnie wpływa na populację Wielkopolski i przyczynia się do zmiany struktury demograficznej. Taka sytuacja stawia decydentów przed koniecznością opracowania nie tylko strategii przyciągania nowych mieszkańców (migracje), aby zrównoważyć ubytki naturalne, ale także dostosowania miejsc i usług do potrzeb seniorów, rozwoju świadczenia usług w społeczności lokalnej i opieki długoterminowej.
- Należy wspierać aktywność zawodową seniorów i przeciwdziałać wysokiej bierności zawodowej kobiet. Szybkie tempo zmian na rynku pracy, spowodowane m.in. postępującym rozwojem technologicznym sprawia, że niezbędne jest elastyczne reagowanie na pojawiające się zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje. Kluczowe jest tworzenie warunków dla rozwoju edukacji ustawicznej.
- Region doświadcza wyraźnego odpływu ludności z największych miast regionu na wieś. Tak silne przesunięcie populacji z centrów miast na ich obrzeża generuje ogromne wyzwania w zakresie transportu, infrastruktury, usług publicznych oraz gospodarki przestrzennej.

Kapitał ekonomiczny i procesy gospodarcze

- Województwo wielkopolskie utrzymuje pozycję jednego z liderów gospodarczych kraju, charakteryzując się wysoką stabilnością koniunkturalną oraz relatywnie dużą odpornością na kryzysy zewnętrzne.
- Region posiada solidne podstawy gospodarcze, jednak transformacja w kierunku nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy w obszarze innowacji, zaawansowanych technologii oraz kapitału ludzkiego przebiega wolno. Pomimo coraz większej powszechności wykorzystania nowoczesnych technologii, co można wiązać ze stopniową transformacją cyfrową i rozwojem Przemysłu 4.0 i 5.0, nadal istnieje duża potrzeba kształtowania postaw proinnowacyjnych oraz rozwoju regionalnego wymiaru innowacyjności.
- Ryzykiem jest odpływ wysoko wykwalifikowanych specjalistów do miast spoza województwa, oferujących lepsze warunki finansowe. Konieczne jest wzmocnienie systemu edukacji oraz współpraca zarówno z uczelniami wyższymi, jak i pracodawcami, aby przygotowywać kadry odpowiadające realnym potrzebom regionalnego rynku pracy.
- Sytuacja na wielkopolskim rynku pracy jest niezmiennie od wielu lat korzystna, co wiąże się z dobrą koniunkturą gospodarczą oraz zdywersyfikowaną strukturą przemysłu w regionie. Z drugiej strony, Wielkopolska charakteryzuje się jednym z najwyższych odsetków bezrobotnych kobiet, natomiast braki kadrowe na rynku pracy uzupełniane są głównie pracownikami zza wschodniej granicy kraju, zwłaszcza z Białorusi i Ukrainy. Sytuacja na rynku pracy jest również silnie zróżnicowana – najniższe stopy bezrobocia odnotowuje się w obszarze metropolitalnym, a najwyższe w północnej i wschodniej Wielkopolsce.
- Istotnym potencjałem Wielkopolski jest przedsiębiorczość. Pomimo dużej liczby nowo powstających firm, wskaźnik ich przeżywalności w pierwszym roku działalności często kształtuje się poniżej średniej krajowej. Coraz więcej firm (sektora niefinansowego) wykorzystuje AI do wsparcia swojej działalności. Ale wykorzystanie narzędzi AI nadal nie jest powszechne w porównaniu z europejskimi liderami w tej dziedzinie.
- Gospodarka regionu wykazuje silną integrację z rynkami zewnętrznymi, co potwierdza niemal dwukrotny wzrost wartości obrotów handlowych w ostatniej dekadzie. Odnotowany w ostatnim roku spadek wartości eksportu stanowi impuls do dalszego, intensywnego wsparcia internacjonalizacji przedsiębiorstw, mającego na celu wzmocnienie ich pozycji na rynkach zagranicznych.

- Rolnictwo, mimo niekorzystnych warunków klimatycznych, glebowych i wodnych, stanowi jeden z najważniejszych potencjałów gospodarczych Wielkopolski oraz odgrywa istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Wiodąca rola regionu w sektorze rolno-spożywczym wpływa na stabilności cen i zaopatrzenia rynku wewnętrznego w skali całego państwa.
- Konieczne jest zwiększenie poziomu recyklingu odpadów, rozwijanie rynku surowców wtórnych czy wprowadzanie nowych technologii, które umożliwiają bardziej efektywne wykorzystanie materiałów (ekoprojektowanie) w gospodarce, niż jest to obecnie.
- Ważnym czynnikiem dla rozwoju gospodarczego stanowiącym kluczowy warunek budowy nowoczesnej, niskoemisyjnej i długookresowo odpornej gospodarki będzie decentralizacja systemu energetycznego i dywersyfikacja źródeł energii umożliwiająca zwiększenie elastyczności i niezależności regionu w zakresie zaopatrzenia w energię, w tym rozwój energetyki rozproszonej przy wykorzystaniu potencjału i warunków rolniczo-przemysłowych w regionie do produkcji energii w biogazowniach. Nie mniej istotne pozostaje budowanie potencjału dla rozwoju gospodarki wodorowej oraz energetyki jądrowej.

Kapitał społeczny i procesy społeczne

- Region jest postrzegany jako rozwojowy oraz miejsce dobre do życia. Wielkopolanie bardzo wysoko cenią sobie takie cechy jak: pracowitość i gospodarność, potrzebę osiągnięcia sukcesu, oszczędność, dbałość o czystość i porządek.
- Pozytywne trendy makroekonomiczne oraz niskie bezrobocie w regionie realnie odciążają system wsparcia, jednak struktura klientów pomocy społecznej ulega niepokojącej zmianie. Zmienia się profil potrzebującego - z rodzin wielodzietnych w stronę osób samotnych, często starszych lub schorowanych.
- Wraz z malejącą liczbą świadczeniobiorców pomocy społecznej maleje również średnia wartość wskaźnika deprivacji lokalnej w województwie wielkopolskim, co sygnalizuje relatywnie lepszą sytuację życiową mieszkańców regionu. Z drugiej strony, wysoki poziom rozwoju gospodarczego Wielkopolski nie przekłada się na wysokość wynagrodzeń, co wpływa z kolei na skalę notowanego w regionie zjawiska ubogich pracujących.
- System pieczy zastępczej w Wielkopolsce stawia na deinstytucjonalizację, przewyższając średnią krajową w rozwoju form rodzinnych (rodziny spokrewnione, niezawodowe, zawodowe, rodzinne domy dziecka), jednak notuje się wzrost liczby dzieci wymagających pieczy zastępczej.
- Trzeci sektor w Wielkopolsce ewoluuje z roli doraźnego wsparcia w stronę systemowego partnera w dostarczaniu wyspecjalizowanych usług społecznych (np. opieka nad seniorami, osobami z niepełnosprawnościami). Obejmuje on organizacje niezależne od administracji publicznej i rynku, których priorytetem nie jest generowanie dochodu, lecz realizacja misji społecznej, edukacyjnej lub dobroczynnej.
- Wielkopolska dysponuje rozbudowaną i gęstą siecią szlaków kulturowych o różnorodnej tematyce, jednak ich potencjał nie jest w pełni wykorzystywany. Priorytetem jest usystematyzowanie i uatrakcyjnienie sieci wielkopolskich szlaków kulturowych.
- W dobie cyfryzacji szczególną uwagę należy poświęcić osobom o niższych kompetencjach technologicznych, dla których bariery dostępu do nowych mediów i sieci społecznych pozostają trudne do pokonania.

Zmiany klimatu i środowisko przyrodnicze

- Skutki zmian klimatu odczuwalne na terenie województwa wielkopolskiego mają charakter narastający i wielowymiarowy. Obserwowany jest systematyczny wzrost temperatury powietrza, coraz częściej doświadczamy upalnych miesięcy letnich i łagodnych zim z niewielką pokrywą śnieżną. Wzrasta liczba

dni wietrznych, a także częstotliwość ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym opadów nawaalnych, prowadzących do powodzi i podtopień. Jednocześnie wydłużają się okresy bezopadowe, prowadzące do suszy. Nasilenie i współwystępowanie tych zjawisk zwiększa ryzyko zmian klimatycznych.

- Wielkopolska jest szczególnie dotknięta problemem narastających susz. Region doświadcza deficytu ilościowego wody, a kumulacja czynników naturalnych i antropogenicznych zwiększa niedobór w okresach krytycznych. Obniżanie się poziomu wód powierzchniowych i podziemnych zagraża funkcjonowaniu ekosystemów, produkcji rolnej i leśnej, bezpieczeństwu żywnościowemu oraz jakości życia Wielkopolan, m.in. ze względu na potencjalne trudności w zaopatrzeniu w wodę.
- Województwo wielkopolskie zmagają się z kryzysem jakości zasobów wodnych. Zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego, a także ścieki komunalne, przemysłowe i zanieczyszczone wody opadowe i roztopowe, ograniczają możliwość osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych oraz nadal utrzymują wody podziemne na słabym lub złym poziomie jakości. W Wielkopolsce występują znaczne dysproporcje w odsetku budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej między miastami a obszarami wiejskimi. Nadal identyfikowane są gminy wiejskie bez dostępu do sieci kanalizacyjnej.
- Pomimo spadku emisji GHG w regionie, głównie w wyniku transformacji energetycznej, Wielkopolska nadal pozostaje jednym z istotnych emitentów gazów cieplarnianych w kraju, ze znacznym udziałem subregionu konińskiego w sektorze wytwarzania energii. Dominującymi źródłami emisji pozostają rolnictwo, transport drogowy, sektor komunalno-bytowy i przemysł.
- Na terenie województwa od kilkunastu lat prowadzone są działania naprawcze, których celem jest osiągnięcie poziomów dopuszczalnych drobnocząsteczkowych pyłów oraz poziomów docelowych benzo(A)pirenu i ozonu. Jakość powietrza sukcesywnie się poprawia.
- Od kilku lat w wyniku postępującej transformacji energetycznej, procesu przechodzenia z konwencjonalnych źródeł energii na rzecz alternatywnych, Wielkopolska produkuje mniej energii elektrycznej ogółem niż sama zużywa, tracąc pozycję wśród krajowych liderów wytwórczych. Równocześnie obserwowana skala wzrostu udziału energii odnawialnej w miksie energetycznym, wskazuje na ponadprzeciętną dynamikę transformacji energetycznej regionu na tle kraju.
- Wielkopolska należy do grupy województw o wysokim odsetku gospodarstw domowych doświadczających ubóstwa energetycznego. Udział wydatków na użytkowanie mieszkania i nośniki energii w wydatkach ogółem przewyższa średnią krajową.
- Województwo charakteryzuje się największą w skali kraju powierzchnią gruntów zdewastowanych i zdegradowanych. Dla regionu dużym problemem i wyzwaniem jest rekultywacja i rewitalizacja terenów pokopalnianych oraz zaburzone stosunki wodne będące skutkiem eksploatacji surowców.
- Wobec nasilających się zmian klimatu i presji antropogenicznej województwo wielkopolskie stoi przed wyzwaniem wzmocnienia odporności środowiska. Kluczowe jest zachowanie spójności ekosystemów i zwiększenie bioróżnorodności. Istotny element w tym procesie stanowi ochrona oraz odtwarzanie korytarzy ekologicznych, rozwiązania oparte na przyrodzie (tzw. NbS – *Nature-based Solutions*), w tym wzmacnianie naturalnych mechanizmów retencji, zwłaszcza obszarów mokradłowych, a także wzrost poziomu lesistości. Potrzeba wprowadzenia działań adaptacyjnych do zmian klimatu oraz przeciwdziałanie ich skutkom mają bardzo ważny wymiar społeczny.

Procesy osadnicze i powiązania funkcjonalne

- Województwo wielkopolskie posiada zrównoważoną, policentryczną sieć osadniczą, z silnym ośrodkiem metropolitalnym, komplementarnymi w zakresie obsługi mieszkańców podregionów ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi oraz licznymi, rozproszonymi ośrodkami lokalnymi. Rozwój regionu następować będzie przy jednoczesnym budowaniu przewag konkurencyjnych Poznania w rywalizacji o zasoby z pozostałymi ośrodkami metropolitalnymi w kraju oraz wspieraniu potencjału społeczno-

gospodarczego i powiązań funkcjonalno-przestrzennych pozostałych biegunów wzrostu – Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, Gniezna, Konina, Leszna i Piły.

- W aspekcie rozwoju obszarów wiejskich: w ujęciu wschód–zachód Wielkopolska należy do regionów o relatywnie wysokim poziomie rozwoju wielofunkcyjnego oraz bardziej zaawansowanym procesie dezagrarnizacji lokalnej gospodarki, jednocześnie wschodnia część regionu charakteryzuje się słabiej rozwiniętym sektorem pozarolniczym. W wymiarze centrum–peryferie kluczowe znaczenie ma położenie względem głównych ośrodków miejskich. Gminy położone peryferyjnie, zwłaszcza przy granicy województwa lub poza bezpośrednią strefą oddziaływania miast, rozwijają się wolniej, a do największych problemów należy wykluczenie komunikacyjne oraz niewystarczająca dostępność internetu szerokopasmowego. Jednocześnie obszar oddziaływania Poznania należy do najbardziej rozległych w kraju – tworzy silnie powiązaną strefę podmiejską, zintegrowaną przede wszystkim poprzez rynek pracy.
- W Wielkopolsce dominują gminy o charakterze wielofunkcyjnym, w których zachowana jest względna równowaga między sektorem rolniczym i pozarolniczym. Postępująca suburbanizacja w obszarach funkcjonalnych największych miast, a także intensyfikacja inwestycji w odnawialne źródła energii w przestrzeni regionu prowadzi do presji przestrzennej na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, wzrostu kosztów infrastrukturalnych, a także nadmiernego przekształcania terenów rolniczych i leśnych.
- Wielkopolska charakteryzuje się relatywnie silną pozycją zasobową w zakresie liczby mieszkań, jednak pomimo rosnącej podaży nowych lokali, stopień zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych nadal jest jednym z najniższych w kraju. Wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną jest stosunkowo dobre jednak zarówno dostępność mieszkań, jak i infrastruktury koncentruje się głównie w centralnej części województwa, co podkreśla dominującą rolę Poznania w strukturze osadniczej regionu. Taki układ utrzuca jednocześnie dysproporcje rozwojowe między obszarem metropolitalnym a pozostałą częścią województwa, pogłębiając nierównomierny dostęp do zasobów mieszkaniowych.
- System transportowy regionu jest jednym z jego kluczowych atutów – korzystne położenie na przecięciu europejskich korytarzy transportowych, rozwinięta infrastruktura drogowa i kolejowa, silny sektor logistyczny oraz rosnące przewozy pasażerskie i towarowe wzmacniają powiązania zewnętrzne i wewnętrzne. Jednocześnie utrzymują się bariery dostępności w relacji północ–południe, a sieci dróg ekspresowych pozostaje niedomknięta. Dostępność do kolei pozostaje ograniczona, co prowadzi do narastającej presji transportu samochodowego i przeciążeń układu drogowego. Konieczny jest dalszy rozwój infrastruktury dla ruchu rowerowego, sieci stacji ładowania i tankowania paliw alternatywnych, a także integracja mobilności niskoemisyjnej.

Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i poziom dobrostanu w regionie

- Wielkopolska utrzymuje silną, konkurencyjną pozycję pod względem wielowymiarowej oceny jakości życia na tle kraju, jednak kluczowe dla dalszego efektywnego rozwoju regionu i budowania jego spójności pozostaje ograniczanie wewnętrznych dysproporcji rozwojowych – zwłaszcza między największymi ośrodkami miejskimi a mniejszymi miastami i obszarami wiejskimi – oraz dalsze wzmacnianie czynników społecznych, środowiskowych i instytucjonalnych, które w coraz większym stopniu determinują poziom dobrostanu mieszkańców.
- W Wielkopolsce najwyższy poziom dobrostanu odnotowują przede wszystkim miasta na prawach powiatu oraz ośrodki powiatowe. Wśród najlepiej ocenianych gmin dominują jednostki miejskie, uzupełnione o kilka silnie zurbanizowanych gmin podmiejskich powiązanych z obszarem metropolitalnym Poznania. Liderami w rankingu są miasta, które łączy bardzo dobra dostępność usług publicznych, wysoka jakość edukacji, sprawność służb ratunkowych, rozwinięty transport publiczny oraz

szeroka dostępność usług codziennych. Ich wspólnym ograniczeniem pozostają czynniki środowiskowe, takie jak jakość powietrza i hałas.

4. ZAŁOŻENIA ZAKTUALIZOWANEGO PARADYGMATU: WIZJI, MISJI, MODELU ROZWOJU, CELÓW I ZASAD HORYZONTALNYCH

W toku prac dostosowania zapisów w Strategii do nowych wyzwań zaproponowano aktualizację treści paradygmatu Strategii oraz celów rozwojowych w poniższym zakresie. Szczególną uwagę zwraca nowy element wizji pn. „Wielkopolska bezpieczna i odporna” oraz nowa zasada horyzontalna pn. „Rozwój zapewniający odporność regionu”. Zasada horyzontalna „Rozwój z poszanowaniem ładu przestrzennego” został połączony z zasadą „Rozwój zrównoważony”. Należy podkreślić, że poniższe propozycje mają charakter wstępny, rozpoczynający dyskusję nad kierunkami rozwoju Wielkopolski do 2035 roku.

■ Wizja

W ciągu ostatnich lat sytuacja w województwie, a także w jego otoczeniu dynamicznie się zmieniała, co zmusza do weryfikacji obrazu Wielkopolski przyjętego w perspektywie do 2030 roku. Na rozwój regionu, jak i na warunki życia jego mieszkańców wpływają trendy światowe jak: globalizacja, przyspieszenie technologiczne i cyfryzacja, z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, depopulacja i starzenie się społeczeństw Europy, wzrost mobilności przestrzennej, rosnąca świadomość ekologiczna, presja na elastyczność i zintegrowane podejście w zarządzaniu. Sytuacje kryzysowe jak pandemia COVID-19 czy agresja Rosji przeciwko Ukrainie sprawiły, że ich oddziaływanie staje się coraz bardziej odczuwalne dla mieszkańców i władz samorządowych. Negatywne skutki trendów globalnych uwypuklają znaczenie oferty wysokiej jakości życia dla obecnych i przyszłych mieszkańców regionu. Wielkopolska musi oferować jedne z najlepszych warunków życia dla każdego mieszkańca, niezależnie od jego pochodzenia etnicznego, płci, wieku, sprawności, wyznania, oraz stworzyć możliwości prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego regionu. Podejmowane działania prorozwojowe ukierunkowane terytorialnie muszą prowadzić do kształtowania zrównoważonych i odpornych na zagrożenia struktur funkcjonalno-przestrzennych, odpowiadających obecnym i przyszłym potrzebom społecznym, oraz wzmacniać kapitał terytorialny regionu. Wielkopolska musi utrzymać swoją silną pozycję konkurencyjną w skali kraju i rozwijać ją w Europie.

Biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania zewnętrzne oraz główne wyzwania rozwojowe związane m.in. z procesami demograficznymi, zmianami klimatu, postępowaniem technologicznym czy zagrożeniami bezpieczeństwa publicznego Samorząd Województwa przyjął następującą wizję rozwoju województwa wielkopolskiego w perspektywie do 2035 roku:

Wielkopolska w 2035 roku to region bezpieczny i odporny na kryzysy, przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

■ Wielkopolska przodująca w kraju i licząca się w Europie

Wielkopolska należy do najlepiej rozwiniętych regionów Polski, o stałym wzroście gospodarczym i zrównoważonej sytuacji demograficznej. Reprezentuje najwyższy w kraju poziom gospodarności, przedsiębiorczości, kultury rolnej i innowacji społecznych. Dzięki ponad tysiącletniej przynależności do kultury europejskiej, przypieczętowanej wejściem Polski do struktur Unii Europejskiej w 2004 roku,

Wielkopolska jest pełnoprawnym członkiem rodziny regionów europejskich i ważnym partnerem w budowaniu spójności, konkurencyjności i odporności Europy w dobie złożoności i dynamiki wielu procesów globalnych, w tym kryzysów: geopolitycznego, środowiskowego, klimatycznego, demograficznego czy cyklicznych kryzysów finansowych. Od momentu utworzenia jako jednostki samorządu terytorialnego w 1999 roku, województwo wielkopolskie pnie się w rankingu regionów europejskich, osiągając w 2035 roku średnie wielkości PKB Unii Europejskiej. Europejskie wartości są niezbywalne, fundamentalne i inspirujące dla rozwoju regionu, jednoczące Wielkopolan i Europę w warunkach nieprzewidywalnych szoków i kryzysów. Aktywność władz i innych organizacji publicznych województwa w instytucjach UE oraz partnerstwo zagraniczne z regionami europejskimi pozycjonują Wielkopolskę wśród stabilnych i godnych zaufania partnerów w Unii Europejskiej w realizacji jej strategii i polityk regionalnych. Poznań wraz z Poznańskim Obszarem Metropolitalnym jest rozpoznawalny na arenie międzynarodowej, jako atrakcyjne miejsce do inwestycji, pracy i zamieszkania. Proeuropejskie myślenie i działanie zapewnia mieszkańcom Wielkopolski czerpanie korzyści płynących z integracji europejskiej, dostęp do funduszy UE oraz europejskiej przestrzeni, gwarantuje im bezpieczeństwo i wysokie standardy organizacji życia społecznego.

■ Wielkopolska bezpieczna i odporna

Wielkopolska skutecznie reaguje na zróżnicowane wyzwania i zagrożenia o charakterze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, klimatycznym jak i obronnym. Region, jego mieszkańcy i instytucje są dobrze przygotowani na ewentualne klęski żywiołowe, konflikty zbrojne, katastrofy naturalne czy inne sytuacje kryzysowe, wykazując wysoką zdolność adaptacji do zmieniających się warunków. Zapewnione jest kompleksowe bezpieczeństwo: obronne, środowiskowe, energetyczne, cybernetyczne, żywnościowe (w tym wodne) oraz mieszkaniowe. Niezawodnie funkcjonują systemy wczesnego ostrzegania i zarządzania kryzysowego – działające w trybie ciągłym i elastycznie reagujące na zagrożenia. Zasoby wody, żywności i środki do ich produkcji są racjonalnie wykorzystywane, co wzmacnia bezpieczeństwo żywnościowe i sprzyja rozwojowi systemu odpornego na zmiany klimatu. Wielkopolska chroni tereny rolnicze o wysokiej wartości przyrodniczej, wspiera rolnictwo ekologiczne i rodzime oraz krótkie łańcuchy dostaw. Rozbudowana infrastruktura komunikacyjno-transportowa, w tym podwójnego zastosowania, usprawnia logistykę, zapewnia dostęp do kluczowych usług w sytuacjach kryzysowych. Wzmocniona jest krytyczna infrastruktura społeczna i odpowiedzialna polityka mieszkaniowa uwzględniająca także migracje oraz potrzeby wynikające z nagłych zdarzeń. Wielkopolska przedsiębiorczość jest ostoją rozwoju gospodarczego w dobie globalnych powtarzających się kryzysów finansowych. Struktura funkcjonalno-przestrzenna jest odporna na potencjalne zagrożenia oraz dostosowana do potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń. Region konsekwentnie buduje odporność, bezpieczeństwo i gotowość na zmiany, utrzymując jednocześnie najwyższe standardy w zakresie praworządności i wartości demokratycznych.

■ Wielkopolska świadoma dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego

Wielkopolska to kolebka państwowości polskiej, region zasłużony w walce o niepodległość i suwerenność kraju oraz prawa człowieka, którego wizerunek opiera się na pracowitości, porządku, samoorganizacji i samorządności. Dzięki silnej identyfikacji regionalnej, poszanowaniu tradycji i kultywowaniu najlepszych wartości poprzednich pokoleń, Wielkopolska jest obszarem działania regionalnej wspólnoty i sprzymierzeńcem działań innowacyjnych. To również region bogaty w zieloną i błękitną infrastrukturę. Wielkopolan cechuje wysoka świadomość i wrażliwość ekologiczna, czego przejawem jest proklimatyczny, prośrodowiskowy i zasobooszczędny styl życia. Dbalność o środowisko przyrodnicze cechuje odpowiedzialność za korzystanie z zasobów i zachowanie ich dla przyszłych pokoleń. Przyjazne warunki do życia, pracy i wypoczynku kształtowane są w oparciu o walory środowiskowe jakimi są lasy, wody, tereny rolnicze, przyrodniczo cenne i różnorodne biologiczne, z zachowaniem ładu przestrzennego i zasady równoważenia rozwoju. Ważnym elementem kształtującym atrakcyjność osadniczą regionu są także zasoby dziedzictwa kulturowego będące świadectwem ciągłości historycznej i tożsamości regionalnej. Samorząd województwa

wzmacnia i kształtuje wśród kolejnych pokoleń mieszkańców, przedsiębiorców, rolników i władz lokalnych poczucie odpowiedzialności klimatycznej, środowiskowej i społecznej oraz wspiera kultywowanie i budowanie silnej tożsamości regionalnej Wielkopolan.

■ **Wielkopolska zrównoważona i spójna terytorialnie**

Województwo wielkopolskie, należące do największych powierzchniowo regionów Polski, likwiduje wytworzone historycznie nierówności regionalne. W dobie przepływów towarów i mobilności ludzi osiągnięcie spójności terytorialnej jest jednym z najważniejszych wyzwań. W perspektywie 2035 roku osiągnięte zostanie powiązanie komunikacyjne i funkcjonalne wszystkich obszarów z głównymi centrami rozwoju regionu: metropolią poznańską, ośrodkiem regionalnym i ośrodkami subregionalnymi. Dzięki temu korzyści rozwoju funkcjonalnego obejmują całe województwo i wszystkie elementy jego sieci osadniczej, w tym obszary wiejskie. Policentryczny układ osadniczy w regionie tworzy trwałą płaszczyznę współpracy w układach ponadlokalnych. Inwestycje w zrównoważoną, zintegrowaną infrastrukturę transportową zapewniają wszystkim mieszkańcom możliwość przemieszczania się i dostępność do miejsc pracy, świadczenia usług i wypoczynku, zarówno środkami komunikacji zbiorowej, jak i indywidualnej. Rozbudowana sieć dróg, w tym ekspresowych, szybkie połączenia kolejowe i autobusowe oraz powiązania lotnicze sprawiają, że Wielkopolska jest dobrze skomunikowana z innymi regionami kraju i Europy. Wdrażanie nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych powodują rozwój transportu zintegrowanego, multimodalnego, ekologicznego i autonomicznego, zgodnie z najnowszymi trendami światowymi. Struktura funkcjonalno-przestrzenna jest dostosowana do zmian klimatu oraz obecnych i przyszłych potrzeb społecznych, zapewnia zrównoważony rozwój oraz spójność terytorialną. Obszary zurbanizowane ukształtowane są zgodnie z modelem miast zwartych i sprzyjają budowaniu społecznej tożsamości miejsc. Planowanie przestrzenne sprzężone jest z polityką migracyjną i koncepcją Nowego Urbanizmu.

■ **Wielkopolska otwarta na nowe idee i ludzi**

Wielkopolska w 2035 roku to region charakteryzujący się innowacyjnością, kreatywnością, otwartością na postawy, poglądy i pomysły zarówno mieszkańców, jak i migrantów z Polski i zagranicy. Otwarty na nowe idee, technologie, inwestorów, nowoczesne koncepcje zarządzania oraz oddolną aktywność i inicjatywy społeczne. Wykorzystuje potencjał przyspieszenia technologicznego, dbając o bezpieczeństwo cyfrowe i odporność infrastruktury. Stawia na usieciowienie i współdziałanie różnych podmiotów społecznych, gospodarczych i naukowych działających w regionie i dla dobra regionu oraz budujących dobrobyt jego mieszkańców, wzbogacających dorobek kulturowy, wzmacniających rynki edukacji i pracy wielkopolskich miast i obszarów wiejskich. Wielkopolska prowadzi politykę opartą na inkluzji i aktywizacji (społecznej i zawodowej), przyciągając talenty i rozwijając rynek pracy i edukacji. Jednocześnie pielęgnuje swoją tożsamość kulturową (cywilizacyjną, regionalną i lokalną) oraz poczucie zakorzenienia w swoim otoczeniu. Wielkopolska jest otwarta na nowoczesny i kreatywny biznes, środowiska twórcze, organizacje gospodarcze i pozarządowe oraz wydarzenia promujące tolerancję, odmienność kultur i światopoglądów, sprawiedliwość, integrację partycypację społeczną, współpracę terytorialną, postawy proekologiczne, społeczną odpowiedzialność biznesu oraz partnerstwo publiczno-prywatne.

■ **Wielkopolska silna nowoczesną gospodarką i wiedzą swoich mieszkańców**

Gospodarność, pracowitość, innowacyjność, kompetencje technologiczne i cyfrowe, wysokie kompetencje społeczne i nadążanie za trendami światowymi w gospodarce, stanowią o sile ekonomicznej regionu, jego atrakcyjności dla inwestowania i rozwoju przedsiębiorczości. Region elastycznie reaguje na potrzeby rynku i globalne trendy gospodarcze wspierając edukację dostosowaną do aktualnych potrzeb i podążającą za trendami kształtującymi się pod wpływem postępu technologicznego. Regionalne specjalizacje wsparte najnowszymi technologiami, w tym cyfrowymi, cyrkularnej gospodarki i Przemysłu 6.0, elementami

gospodarki elastycznej, ekonomii społecznej i gospodarki współdzielenia oraz wysoka świadomość konsumencka i zasobooszczędna Wielkopolan decydują o gospodarczej konkurencyjności województwa, a tym samym o rosnącym dobrobycie jego mieszkańców. Nowoczesna gospodarka Wielkopolski łączy zaawansowane technologie z troską o dobrostan pracowników i ochronę środowiska oraz wykorzystuje sztuczną inteligencję i współpracę człowieka z maszyną dla poprawy wydajności, warunków pracy, środowiska i odporności łańcuchów dostaw w regionie. W oparciu o regionalne ośrodki naukowo-badawcze i kontakty zagraniczne następuje stały transfer wiedzy i know how do gospodarki oraz życia społecznego, zapewniając wzrost gospodarczy i zwiększając odporność regionu na kryzysy ekonomiczne.

■ Wielkopolska zapewniająca dobry poziom życia mieszkańcom

Mieszkańcy województwa mają powszechny dostęp do mieszkań, miejsc pracy, dobrej jakości edukacji, opieki zdrowotnej, profilaktyki, kultury, sportu i wypoczynku oraz zapewnione czyste środowisko oraz poczucie bezpieczeństwa i stabilności. Dobrze skomunikowana przestrzeń publiczna tworzona jest zgodnie ze standardami projektowania uniwersalnego, przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu. Nowoczesna gospodarka, regionalny kapitał społeczny, działania proekologiczne, poziom usług społecznych, zdrowotnych i skomunikowanie gwarantują wysoki w skali kraju poziom życia mieszkańców, a tym samym zrównoważoną sytuację demograficzną i stały rozwój gospodarczy województwa. Dla mieszkańców istotne są dbałość o jakość powietrza, wody, gleby, ekosystemów oraz odtworzenie i przywrócenie wysokiej jakości obszarom zdegradowanym. Prozdrowotne otoczenie sprzyjające ruchowi i rekreacji, silne wspólnoty lokalne wrażliwe społecznie i zielona, dostępna przestrzeń przyciąga do Wielkopolski nowych mieszkańców. Społeczne włączenie słabszych ekonomicznie i zdrowotnie grup mieszkańców oraz powszechny dostęp do usług publicznych, w tym do ustawicznej edukacji i usług elektronicznych, jest wizytówką regionu, gwarantującą wszystkim Wielkopolanom czerpanie korzyści płynących z postępu technologicznego oraz rozwoju gospodarczego i społecznego Wielkopolski. Mieszkańcy regionu żyją w zdrowiu do późnej starości, a rozwinięta srebrna gospodarka dostosowuje ofertę ekonomiczną do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Region skutecznie rozwija srebrną gospodarkę, w której aktywność zawodowa, społeczna i kulturalna osób starszych staje się ważnym czynnikiem wzrostu. Ważnym elementem równoważenia rozwoju oraz kształtowania dobrobytu i poczucia stabilności mieszkańców jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu, a także bezpieczeństwo żywnościowe z jednoczesną dbałością o wyeliminowanie zjawiska marnotrawienia żywności.

■ Misja

Misja samorządu regionalnego w zwięzły sposób precyzuje istotę jego działań i podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz podnoszenia poziomu życia i zaspokojenia potrzeb mieszkańców i województwa. Kierując się tym przesłaniem, Samorząd Województwa przyjął następującą misję:

Samorząd Województwa umacnia krajową i europejską pozycję Wielkopolski, rozwija jej potencjał społeczny i gospodarczy, podnosi poziom życia i bezpieczeństwo mieszkańców wzmacniając odporność regionu na kryzysy i zagrożenia. Dbą o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

Samorząd Województwa realizuje misję kierując się zasadami i metodami proaktywnego przywództwa oraz nowoczesnego zarządzania. Jako członek Wspólnoty Europejskiej respektuje jej wartości, takie jak demokracja, praworządność, solidarność i subsydiarność. Podmiotami Strategii są wszyscy jej realizatorzy, natomiast podmiotem misji jest Samorząd Województwa Wielkopolskiego, mający do dyspozycji zarówno środki twarde (np. infrastrukturalne), jak i miękkie, jakimi jest oddziaływanie na partnerów rozwoju.

■ ZASADY PROAKTYWNEGO PRZYWÓDZTWA

poszukiwanie przewag	poszukiwanie przewag regionu i wykorzystywanie tych przewag, poszukiwanie synergii we współpracy
otwartość	wspieranie relacji społecznych, bycie otwartym na potrzeby mieszkańców zróżnicowanych kulturowo, etnicznie i światopoglądowo
rozwijanie endogenicznego potencjału	rozwijanie endogenicznego potencjału regionu i jego odporności, stwarzanie warunków realizacji aspiracji mieszkańców
przeciwdziałanie	przeciwdziałanie wszelkim formom wykluczenia, dyskryminacji, zagrożeń
wielowymiarowa współpraca	aktywizacja, inspirowanie, wspieranie współpracy administracji publicznej, nauki, biznesu, społeczeństwa i instytucji je reprezentujących, w tym NGO w układach lokalnych, ponadlokalnych, krajowych i międzynarodowych
odpowiedzialność	odpowiedzialność szczególnie w kontekście zapewnienia wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń
wrażliwe przywództwo	przywództwo uwzględniające potrzeby mieszkańców w różnych aspektach: ekonomicznych, społecznych, środowiskowych, kulturowych.

■ METODY NOWOCZESNEGO ZARZĄDZANIA

elastyczność	adaptacja i korygowanie polityki rozwoju w odniesieniu do sytuacji kryzysowych, zmieniających się warunków prawnych, społeczno-gospodarczych i środowiskowych
zrównoważony rozwój	prowadzenie polityki rozwoju zapewniającej zaspokojenie aktualnych potrzeb mieszkańców bez ograniczania możliwości ich zaspokojenia przyszłym pokoleniom
przejrzystość	rozumiałość podejmowanych działań, ich efektów i skutków społecznych, gospodarczych, przestrzennych dla mieszkańców, a także upowszechnianie informacji dotyczących wdrażania Strategii
selektywność	koncentracja na wybranych zagadnieniach, poszukiwanie nisz rozwojowych, konkretnych sektorów, które powinny być motorami wzrostu
subsidiarność	zaprogramowanie i realizowanie różnych działań na możliwie najniższym, ale jednocześnie efektywnym dla danego zagadnienia poziomie administracyjnym i wspomaganie ich przez Samorząd Województwa
synergia	tworzenie wartości dodanej rozwoju województwa w powiązaniach terytorialnych oraz sektorowych
współzarządzanie	realizacja Strategii bazująca na wspólnym podejmowaniu decyzji przez administrację publiczną oraz partnerów społecznych i gospodarczych
zintegrowanie działań	powiązanie wymiarów społecznego, gospodarczego i przestrzennego z zachowaniem zrównoważonego rozwoju oraz komplementarność działań podejmowanych na różnych szczeblach podziału administracyjnego
terytorializacja	dopasowanie interwencji do specyfiki danego obszaru, tak aby precyzyjnie odpowiadały one na różnorodne potrzeby rozwojowe terytorium

■ Model rozwoju

Model rozwoju Wielkopolski, przyjęty w 2012 roku, nazwany modelem dyfuzyjno-absorpcyjnym, zakładał wspieranie zarówno ośrodków wzrostu, przede wszystkim w zakresie ich zdolności do wywierania korzystnego wpływu na otoczenie, jak i obszarów je otaczających w zdolnościach do absorbowania czynników rozwojowych z zewnątrz oraz wykorzystywania potencjałów własnych. Istotne miejsce w tym modelu miały również obszary zmarginalizowane pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego. W wypracowanym w 2020 roku i zaktualizowanym w 2026 roku modelu funkcjonalnym, zakłada się realizację założeń w zakresie

dyfuzji i absorpcji czynników rozwojowych. Ponadto, zgodnie z polityką przyjętą w krajowych dokumentach strategicznych, podkreśla się konieczność podejmowania interwencji służących intensyfikacji działań mających na celu zrównoważony terytorialnie rozwój regionu, w układzie policentrycznym, w którym wszystkie obszary strategicznej interwencji uznaje się za ważne i równoprawne. Jednocześnie w większym stopniu zaakcentowana jest kwestia obszarów funkcjonalnych i problemowych.

Rozwój Wielkopolski przebiega według modelu funkcjonalnego, z zachowaniem układu policentrycznego, zakładającego wzmocnienie odporności regionu, jego zrównoważony terytorialnie rozwój, wzajemnie korzystne relacje zarówno w przestrzeni, jak i w układzie sfer gospodarczych i społecznych, a także powiązania międzyinstytucjonalne i partnerskie współdziałanie.

Zrównoważony terytorialnie rozwój regionu oznacza realizację solidarnej polityki publicznej z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych terytoriów, w tym występujących różnic rozwojowych oraz konieczność orientacji działań na mieszkańców mogących optymalnie wykorzystać lokalny potencjał dla poprawy swoich warunków życia. Zorientowane terytorialnie podejście (ang. place-based policy) zakłada wykorzystanie specyficznych uwarunkowań lokalnych (gospodarczych, społecznych, kulturowych, środowiskowych i instytucjonalnych), a przez celową interwencję wzmocniany jest kapitał terytorialny. Skuteczne wykorzystanie tego kapitału, opartego na wiedzy i umiejętnościach, m.in. w zakresie wykorzystania środków polityk rozwojowych, prowadzi do zwiększenia efektywności interwencji na danym terytorium. W modelu funkcjonalnym wspieranie biegunów wzrostu (regionalnych i lokalnych) nie wystarczy, by pojawiła się dyfuzja na obszary je otaczające. Ważne jest równoczesne wzmocnianie zdolności do odbioru tej dyfuzji. W ten sposób wzmocnia się odporność regionu na obszarze całej Wielkopolski. Przestrzeń powinna rozwijać się w wyniku wzajemnie korzystnego oddziaływania biegunów i otoczenia, czyli w wyniku dyfuzji rozwoju z biegunów na otoczenie, ale równocześnie dzięki wzrastającym zdolnościom otoczenia do wchłaniania korzystnego oddziaływania czynników zewnętrznych. Dyfuzja i absorpcja powinny być równoważnymi czynnikami rozwoju. Poszczególne obszary należy widzieć jako układy funkcjonalne. Za szczególnie istotne przyjmuje się uznanie biegunów wzrostu, potencjalnych biegunów wzrostu jak i obszarów skumulowanych problemów rozwojowych za ważne i równoprawne. Efektem prowadzenia polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie, opartej o model funkcjonalny i kapitał terytorialny, jest zrównoważony i trwały rozwój całego regionu z uwzględnieniem jego wewnętrznej specyfiki i zróżnicowania.

Dynamika i nieprzewidywalność zdarzeń zachodzących w całym świecie wskazują, że zrównoważony terytorialnie rozwój regionu powinien wzmocniać jego odporność i zdolność reagowania na kryzysy w układach funkcjonalno-przestrzennych. Dotyczy to zarówno pobudzania lokalnych potencjałów endogenicznych, jak i tworzenia warunków przestrzennych do ograniczania np. negatywnych skutków zmian na obszarach gospodarczo i społecznie wrażliwych, zwłaszcza zdegradowanych i rewitalizacji, poprawy warunków i jakości życia, gospodarki, stanu środowiska przyrodniczego.

W modelu funkcjonalnym istotne są nie tylko powiązania przestrzenne, ale również powiązania międzysektorowe (ich korzystne oddziaływania, np. transport publiczny – rynek pracy – mobilność mieszkańców; edukacja – rynek pracy – wykluczenie społeczne, aspekty społeczno-ekonomiczne i infrastrukturalne). W modelu tym istotne są zatem wzajemnie korzystne relacje zarówno w przestrzeni, umożliwiające zrównoważony terytorialnie rozwój regionu, jak i w układzie poszczególnych sfer gospodarczych i społecznych, będące źródłem synergii. Powiązania terytorialne sprzyjają spójności terytorialnej, ograniczają występowanie konfliktów przestrzennych i różnic potencjałów rozwojowych, a tym samym oddziaływanie i rozprzestrzenianie się negatywnych efektów procesów społeczno-gospodarczych. Powiązania międzysektorowe niwelują negatywne oddziaływania jednych sfer/obszarów na inne, tworzą

zintegrowane rozwiązania zidentyfikowanych problemów, a także warunki do lepszego adresowania działań rozwojowych. Wzmacniają odporność regionu i gotowość na wyzwania.

Kolejnym istotnym elementem modelu funkcjonalnego są powiązania międzyinstytucjonalne – ścisła współpraca, współuczestnictwo, odpowiedzialność i solidarność różnych podmiotów, nie tylko administracji regionalnej, ale również innych reprezentujących sfery: polityczną, gospodarczą, naukową oraz społeczną. Współpraca odnosi się również do relacji z obywatelami. Powiązania międzyinstytucjonalne i współdziałanie pozwalają łączyć potencjały różnych podmiotów w działaniach na rzecz rozwoju i odporności regionu, umożliwiają wzajemne uzupełnianie działań, zwiększają ich efektywność, a także sprzyjają lepszemu wykorzystaniu dostępnych zasobów materialnych i niematerialnych. Model funkcjonalny odwołuje się do relacji między jednostkami terytorialnymi, między poziomami zarządzania oraz między sektorami publicznym, społecznym, komercyjnym i poszczególnymi dziedzinami zarządzania i interwencji. Rozwinięcie (egzemplifikacja) modelu znajduje się w rozdziale Terytorialny wymiar Strategii, gdzie opisano strukturę funkcjonalno-przestrzenną, w tym obszary strategicznej interwencji.

■ Zasady horyzontalne

Zasady horyzontalne dotyczą wszystkich kierunków rozwoju, których realizacja wywołuje efekt synergii. Pozwalają efektywniej wykorzystywać posiadane zasoby i skuteczniej konkurować na globalnym rynku. Zasady horyzontalne obejmują cele rozwojowe, a także pakiet działań (portfel projektów) w taki sposób, że wdrażane działanie/projekt przebiega jednocześnie zgodnie z zasadami horyzontalnymi. Dzięki tej interakcji osiąga się korzystne zmiany społeczno-gospodarcze w szybszym czasie.

■ ROZWÓJ INNOWACYJNY

Rozwój innowacyjny należy rozumieć jako rozwój innowacji technologicznych i społecznych. Innowacje służą zwiększaniu potencjału gospodarki, podnoszą jakość życia, w tym zwiększają dostęp do dóbr i usług. Rozwój innowacji, a także ich dyfuzja i adaptacja, bez zwiększania polaryzacji pokoleniowej stanowią horyzontalny obszar wsparcia w Strategii. Działania podejmowane w ramach poszczególnych celów uwzględniają: promowanie kultury innowacyjnej i innowatorów, w tym angażowanie społeczeństwa w proces tworzenia innowacji, rozwój sieci współpracy na rzecz innowacji, wspieranie wykorzystania nowoczesnych technologii w produkcji i usługach, wzmacnianie zdolności podmiotów do absorpcji innowacji, lepsze wykorzystanie potencjału IOB, upowszechnianie alternatywnych źródeł finansowania innowacji.

■ ROZWÓJ INKLUZYWNY

Inkluzywny rozwój regionu określa taką realizację celów Strategii, która z jednej strony nie może prowadzić do wykluczenia, dyskryminacji czy tworzenia barier, z drugiej – związana jest z aktywnym działaniem i planowaniem rozwiązań przyczyniających się do ich zmniejszenia. Realizacja działań w ramach poszczególnych celów Strategii uwzględnia zatem równość szans zatrudnienia, edukacji i kształcenia, swobodnego korzystania z dóbr i usług, prawa mieszkania/ schronienia, czystego środowiska, poszanowanie praw człowieka, humanitaryzmu, praworządności, demokracji (w tym równość bez względu na wiek, płeć, tożsamość, pochodzenie etniczne, sprawność, orientację seksualną, wyznawaną religię i światopogląd), dążenie do spójności społecznej, poszanowanie różnorodności kulturowej i tożsamości oraz dziedzictwa kulturowego regionu, pogłębianie partycypacji społecznej, zaangażowania społecznego i aktywności obywatelskiej.

■ ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY

Zrównoważony rozwój rozumiany jest jako zapewnienie zaspokojenia aktualnych potrzeb ludzi, bez ograniczania możliwości ich zaspokojenia przyszłym pokoleniom. Jego istotą jest spójność kilku elementów:

rozwoju innowacyjnego, inkluzji społecznej i ochrony środowiska/równowagi przyrodniczej, w tym trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w warunkach zmieniającego się klimatu oraz układów przestrzennych. Zrównoważony rozwój jest podstawą wszystkich działań zapisanych lub wynikających ze Strategii, co oznacza że cele Strategii realizowane są z uwzględnieniem ww. zasad, uzupełnionych o racjonalne gospodarowanie zasobami, ograniczanie presji na środowisko, przeciwdziałanie zmianom klimatu i adaptację do nich, tworzenie warunków dla zielonej gospodarki, gospodarki umiaru oraz o obiegu zamkniętym – sprawiedliwej społecznie gospodarki neutralnej klimatycznie, przeciwdziałanie procesom polaryzacji układów przestrzennych, marginalizacji i peryferyzacji.

ROZWÓJ ZAPEWNIĄCY ODPORNOŚĆ REGIONU

Rozwój zapewniający odporność oraz zdolność do skutecznego reagowania na zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne w warunkach trwałej zmienności otoczenia. Opiera się na sprawnie funkcjonujących i elastycznych instytucjach, świadomym i zaangażowanym społeczeństwie, wysokiej jakości infrastrukturze oraz efektywnych mechanizmach zarządzania ryzykiem i sytuacjami kryzysowymi. Umożliwia podejmowanie działań wyprzedzających, ograniczających podatność regionu na zagrożenia oraz zmniejszających prawdopodobieństwo wystąpienia kryzysów. Zwiększający możliwość radzenia sobie regionalnej gospodarki ze wstrząsami, a społeczeństwa – ze stresem i trudnościami. Szczególnym wymiarem odporności jest adaptacja do zmian klimatu, prowadząca do zwiększenia stabilności regionu i lepszego przygotowania na długofalowe skutki tych zmian, w tym poprzez wzmacnianie bezpieczeństwa i samowystarczalności energetycznej. Odporność regionu to także zdolność systemów społeczno-gospodarczych do uczenia się i adaptacji oraz modyfikowania dotychczasowych rozwiązań i wzorców działania. Jej budowanie opiera się na kulturze dialogu, współpracy i współodpowiedzialności oraz na wrażliwym i odpowiedzialnym przywództwie.

CELE STRATEGICZNE I ZASADY HORYZONTALNE

■ Cele rozwojowe

Postępując zgodnie z przyjętą logiką aktualizacji Strategii, mającej charakter dostosowawczy, uwzględniający aktualne wyzwania i wymogi formalne, w strukturze celów rozwojowych również nie będą zachodzić gruntowne zmiany.

Pierwotnie (tj. programując SRWW kilka lat wcześniej) przyjęto założenie, że cele Strategii cechować będzie koncentracja tematyczna i priorytetyzacja działań. Jeżeli w Strategii pewne obszary nie zostały ujęte, nie oznacza to braku zainteresowania nimi Samorządu Województwa, lecz wyraża potrzebę koncentracji wsparcia na najważniejszych problemach, czy sferach o największym potencjale kreowania wzrostu gospodarczego (a w konsekwencji także społecznego). Obszary/cele nieujęte bezpośrednio w Strategii rozwoju województwa są lub mogą być realizowane przez Samorząd w ramach polityk wdrażanych np. za pomocą regionalnych sektorowych dokumentów strategicznych i operacyjnych. Poszczególne cele rozwojowe – podzielone na strategiczne i operacyjne – tworzą spójny i komplementarny system. Poszczególnym celom operacyjnym sformułowanym w SRWW 2030 przypisane są odpowiednie kierunki interwencji, które definiuje się jako kluczowe działania mające prowadzić do ich osiągnięcia. Koncentrują się one na najważniejszym zakresie danego obszaru działania, ale nie obejmują całego obszaru interwencji danego celu.

Wszystkie cele operacyjne, a w szczególności kierunki działań zostaną poddane analizie ich aktualności po zakończeniu części diagnostycznej. Pod uwagę bierze się możliwość uzupełnienia celów operacyjnych o nowe kierunki działań, modyfikacja lub usunięcie istniejących, jeżeli wyniki analiz, w tym ewaluacji ex-ante oraz warsztatów/konsultacji będą dowodzić takich potrzeb.

Mając na uwadze powyższe oraz wstępną propozycję aktualizacji wizji, w szczególności nowy element wizji pn. „Wielkopolska bezpieczna i odporna” oraz nową zasadę horyzontalną pn. „Rozwój zapewniający odporność regionu”, proponuje się wyodrębnić nowego celu operacyjnego związanego ze wzmacnianiem bezpieczeństwa i gotowości cywilnej. Natomiast dodatkowe działania (tj. kierunki działań) na rzecz budowania i wzmacniania odporności regionu i mieszkańców na kryzysy proponuje się wyodrębnić w ramach istniejących celów. Jak podkreślono w propozycji aktualizacji Paradygmatu, Wielkopolska odporna umożliwia podejmowanie działań wyprzedzających, skutecznego reagowania na zagrożenia oraz oznacza zdolność do uczenia się, adaptacji i modyfikowania dotychczasowych rozwiązań. W tym znaczeniu odporność oznacza nie tylko zdolność do reagowania na szoki, lecz także umiejętność wykorzystywania zmiany jako czynnika modernizacji i rozwoju. Zdolności adaptacyjne i gotowość na zmiany opierają się na wysokiej jakości usługach i infrastrukturze/ technologiach, kompetencjach i kapitale ludzkim, świadomym i zaangażowanym społeczeństwie, zdolnościach instytucjonalnych i efektywnych mechanizmach zarządzania ryzykiem i sytuacjami kryzysowymi. Dlatego wzmacnianie odporności regionu powinno być działaniem w każdym obszarze Strategii: gospodarczym, społecznym, środowiskowym, instytucjonalnym. Od wzmacniania innowacyjności gospodarki, przedsiębiorczości i edukacji, rozwoju demograficznego, po wzmacnianie samowystarczalności energetycznej, zasobów (w tym wody, żywności) i środowiska oraz systemów wczesnego ostrzeżenia i zarządzania kryzysowego.

Odrębną kwestią jest wzmacnianie bezpieczeństwa i gotowości cywilnej. Nowy cel operacyjny proponuje się wyodrębnić w ramach 4. celu strategicznego „Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem”. Propozycja wynika ze specyfiki tego celu, w ramach którego będzie można wyróżnić kilka kierunków działań. Nazwa celu nawiązuje do jednego z kierunków działań wskazanych w projekcie ŚSRK – wzmacnianie zdolności obronnych.

Nowy cel operacyjny w SRWW 2035 będzie skoncentrowany wokół takich działań jak: wzmocnienie ochrony ludności, obrony i gotowości cywilnej, modernizacja i rozwój infrastruktury krytycznej, zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury w sytuacjach kryzysu, rozwijanie infrastruktury, produktów i usług podwójnego zastosowania (dual-use), wspieranie innowacji o kluczowym znaczeniu dla suwerenności technologicznej i potencjału produkcyjnego przemysłu obronnego w regionie, zwiększanie poziomu cyberbezpieczeństwa regionu, udział w krajowych i unijnych ramach zarządzania kryzysowego oraz współpraca militarna w ramach operacji obronnych.

Jednym z elementów wyróżniających nowy cel będzie strategiczne podejście do wspierania produktów, usług i infrastruktury o podwójnym zastosowaniu, mających na celu z jednej strony wzrost gospodarczy, a w sytuacjach kryzysowych - zapewnienie np. sprawnej mobilności sił zbrojnych i służb ratowniczych, szybkiego przemieszczania ludzi i towarów, bezpieczeństwo ewakuacji i schronienia ludności. Rozbudowana infrastruktura komunikacyjno-transportowa podwójnego zastosowania usprawni logistykę i zapewni dostęp do kluczowych usług w sytuacjach kryzysowych.

W projekcie ŚSRK uwzględnia się specyfikę regionalną w zakresie wzmocnienia potencjału obronnego kraju, co nie wyklucza Wielkopolski. Podkreśla się, że podjęte zostaną działania na rzecz terytorialnie zróżnicowanego rozwoju zasobów produkcyjnych, uwzględniającego przestrzenny rozkład potencjałów oraz uwarunkowania strategiczne, logistyczne, środowiskowe i społeczne poszczególnych regionów. Będzie ono służyć m.in. wzmocnieniu krajowych zdolności produkcyjnych oraz rozwojowi technologii obronnych, z uwzględnieniem racjonalizacji miejsc lokowania przemysłu obronnego, np. miast – ośrodków przemysłowych subregionalnych z dala od granicy wschodniej, lokowania inwestycji z uwzględnieniem lokalizacji baz wojskowych i jednostek NATO.

5. ZAŁOŻENIA ZAKTUALIZOWANEGO TERYTORIALNEGO WYMIARU STRATEGII

Podstawę terytorialnie ukierunkowanej polityki rozwoju będzie stanowić model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa. Model ma charakter zgeneralizowany – ogranicza się do strategicznych elementów przestrzeni o znaczeniu regionalnym i ponadlokalnym, mających charakter systemowy. Służy zapewnieniu spójności i komplementarności różnych polityk publicznych (horyzontalnych i sektorowych) prowadzonych na poziomie regionalnym.

Odzwierciedleniem procesów rozwojowych w przestrzeni są, zróżnicowane pod względem charakteru i skali, struktury przestrzenne, pełniące różne funkcje oraz cechujące się różną siłą oddziaływania i wzajemnych powiązań. Są one wynikiem wieloletnich uwarunkowań historycznych, kulturowych i środowiskowych, działalności lokalnych społeczności, umiejętności dostrzeżenia i zdyskontowania potencjałów rozwojowych a także tworzenia sieci współpracy. Kształtowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych i zagospodarowania przestrzennego odpowiadających na mega trendy rozwoju społeczno-gospodarczego i zidentyfikowane wyzwania rozwojowe oraz prowadzenie świadomej i ukierunkowanej polityki przestrzennej jest kluczowe dla osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych i wzmocnienia kapitału terytorialnego regionu w dłuższej perspektywie czasu. Zakłada się, że dobrze zorganizowana przestrzeń przyczyni się do efektywnego wykorzystania lokalnych potencjałów i czynników rozwojowych poszczególnych terytoriów oraz zapewni budowanie i wzmocnienie korzystnych relacji i sieci powiązań między nimi w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Wzmocni także czynniki lokalizacji działalności gospodarczych i przepływ wiedzy, co wpłynie na wzrost konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz umożliwi zarówno dyfuzję jak i absorpcję czynników wzrostu, a tym samym będzie sprzyjać włączeniu w procesy rozwojowe całego obszaru województwa. Dobrze zorganizowana przestrzeń zapewni spójność i dobrą dostępność

wewnętrzna i zewnętrzną regionu oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności Wielkopolski jako miejsca zamieszkania i pracy. Pozwoli również na ochronę i zachowanie dla przyszłych pokoleń najcenniejszych zasobów i walorów regionu, stanowiących o jego specyfice i tożsamości.

Zakłada się powiązanie między wizją rozwoju województwa a wizją jego struktury funkcjonalno-przestrzennej. Z tego względu cele strategiczne rozwoju Wielkopolski w horyzoncie 2035 r. określają także pożądane kierunki przekształceń struktury przestrzennej, ochrony zasobów i walorów przyrodniczych, a także relacje funkcjonalno-przestrzenne. Taki sposób ujęcia celów strategicznych i zagadnień polityki przestrzennej ma charakter zintegrowany. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa wielkopolskiego będzie prezentował pożądane kierunki rozwoju przestrzennego, zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów. Zakłada się, że model struktury funkcjonalno-przestrzennej dla województwa będzie obejmować następujące elementy:

- struktury osadnicze,
- obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju (w tym obszary powiązań funkcjonalnych),
- powiązania infrastrukturalne w tym transportowe i energetyczne,
- struktury przyrodnicze,
- inne ważne z punktu widzenia województwa.

W stosunku do wskazanych struktur i obszarów będą opracowane ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa sporządzony będzie w formie tekstowej i graficznej (kartograficznej). Obie formy są względem siebie komplementarne i tworzą spójną całość. Model w warstwie graficznej jest uproszczonym obrazem stanu, który ma być osiągnięty przez realizację polityk publicznych. Choć wskazuje rozmieszczenie kluczowych przedsięwzięć inwestycyjnych (planowanych lub rozważanych), to nie przesądza o ich lokalizacji. Doprecyzowanie ich lokalizacji następuje w aktach planowania przestrzennego na poziomie lokalnym bądź w drodze inwestycji celu publicznego.

Obszar województwa wielkopolskiego nie jest jednolity pod względem rozwoju: identyfikowane są zarówno obszary potencjałów, jak i niedoborów, pomiędzy którymi wskazać można liczne łączące się i przenikające powiązania społeczne, gospodarcze oraz przestrzenne. W zakresie terytorialnego wymiaru polityki rozwoju przedmiotem zainteresowania Strategii będą również obszary strategicznej interwencji określone na poziomie krajowym oraz regionalne obszary strategicznej interwencji zidentyfikowane w trakcie prac nad Strategią. OSI są wyborem strategicznym, odzwierciedlającym zasadę selektywnego podejścia, koncentrującym wsparcie na określonych terytoriach z uwzględnieniem występujących na nich potencjałów czy problemów, które wymagają szczególnego rodzaju wsparcia, o charakterze zintegrowanej interwencji, łączącej inwestycje i projekty miękkie (inwestycje w zasoby ludzkie).

W Strategii nie planuje się tworzenia odrębnych celów poświęconych konkretnym terytoriom województwa. Wynika to z jednej strony z chęci zapobieżenia powielania w takich celach działań określonych już w innych celach nieterytorialnych (np. sektorowych, rozwojowych). Z drugiej w Strategii należy przyjąć pogląd, że to w ramach celów rozwojowych powinna być prowadzona polityka rozwoju z uwzględnieniem wymiaru przestrzennego.

6. ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI

Realizacja zapisów Strategii odbywać się będzie za pośrednictwem różnego rodzaju narzędzi, dobranych adekwatnie do poszczególnych celów rozwojowych, z uwzględnieniem uwarunkowań i możliwości jakie posiada Samorząd Województwa jako koordynator realizacji Strategii. Aktualnie wśród instrumentów realizacji Strategii wyróżnia się: instrumenty finansowe, programowe i instytucjonalne. W Strategii nie planuje się dodatkowych instrumentów realizacji, ale aktualizację zawartości/zakresów już wyodrębnionych.

Pod uwagę będą wzięte potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację Strategii oraz jednostki/podmioty, które zapewnią odpowiednią i efektywną realizację zapisów Strategii. Zaprezentowany zostanie system regionalnych dokumentów strategicznych, z aktualizacją wytycznych do sporządzenia dokumentów wykonawczych. Ponadto zakłada się aktualizację systemu monitorowania i zakresu pakietu działań.

ZAŁĄCZNIK 1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Ze względu na rozmiar, Diagnoza stanowi odrębny dokument.